

Margareta CURTESCU.
CRITICI LITERARI ȘI ESEIȘTI
DIN BASARABIA (1990-2020).
DICȚIONAR SELECTIV
 Chișinău: Cartier, 2024. 158 p.

Natalia HARITON

Doctor în filologie, cercetător științific superior

E-mail: natalia.hariton@sti.usm.md

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8462-2625>

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM
<https://ror.org/0475kvb92>, (Chișinău)

Margareta CURTESCU. LITERARY CRITICS
AND ESSAYISTS FROM BESSARABIA (1990-2020).
SELECTIVE DICTIONARY
 Chișinău: Cartier, 2024. 158 p.

Fiind cunoscută mai cu seamă pentru volumele sale de poezie (*Prinsă între clamele speranței*, 1997; *Simple bluesuri*, 2003; *Iubirea altfel*, 2013; *în piața dante*, 2014; *Echinouxul de toamnă*, 2016; *Inima desenată pe cer*, 2018), pentru studiile și eseurile critice despre Orfeu (*Eternul Orfeu*, 2005), despre literatura pașoptistă/postpașoptistă, dar și despre corespondența scriitorilor saizeciști din Basarabia, Margareta Curtescu se lansează în 2024 și în calitate de cercetător al criticii literare și al eselui din spațiul interriversan, publicând dicționarul selectiv *Critici literari și esești din Basarabia (1990-2020)*.

Lucrarea constituie rezultatul unui ambițios proiect de cercetare, „Discursul critic și cel eseistic în literatura română postcomunistă din stânga Prutului: de la modernitate la postmodernitate”, desfășurat în cadrul Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM. Elaborat în spiritul unor proiecte lexicografice specializate, dicționarul complinește dosarul receptării genului cu

23 de portrete ale criticilor literari și ale eseistilor basarabeni care au „desfășurat o activitate notorie după 1990”, demonstrând astfel că în spațiul interriversan există critică literară și eseu.

Fiecare portret este articulat după același tipar, având o structură stabilă: biografia, partea analitică, bibliografia. Segmentul biografic cuprinde detalii despre familie, studii, formare intelectuală, debut, colaborări, distincții și premii. Partea analitică surprinde, în ordine cronologică, volumele publicate de-a lungul carierei, cu precizarea notelor distinctive ale discursului. Comentarea cărților scrise până la 1990 este relevantă pentru reconstituirea traiectului analitic asumat de fiecare critic sau eseist în parte. Astfel, pentru a putea vorbi despre valoarea discursului unui critic saizecist, cum e Mihai Cimpoi, este nevoie să se reconecteze firele programului său analitic de dinainte de 1990. Este cazul tuturor criticilor și eseistilor din generațiile '60-'70 care au cărți publicate în perioada sovietică: Ana Bantoș, Ion Ciocanu, Andrei Țurcanu. Compartimentul bibliografic este segmentat în trei secțiuni. Primul, intitulat *Opera*, consemnează cronologic volumele din creația autorului, grupându-le, după caz, pe genuri și categorii distincte; al doilea înregistrează cronologic reperele bibliografice din periodice și din volume și, în fine, referințele critice, care propun câte două afirmații relevante pentru fiecare autor în parte. Având o structură bine definită, lucrarea facilitează accesul rapid și eficient la date și judecăți de valoare.

Selecția autorilor s-a făcut pe baza unui criteriu formal, al apartenenței la genul criticii literare și al eseului, dar și temporal, reunind autori care au publicat cel puțin o carte în intervalul 1990-2020. Astfel, în dicționar pot fi descoperite 23 de profiluri, distribuite în ordine alfabetică: Ana Bantoș, Alexandru Burlacu, Leo Butnaru, Tamara Căraș, Grigore Chiper, Teo Chiriac, Mihai Cimpoi, Mircea V. Ciobanu, Vitalie Ciobanu, Ion Ciocanu, Adrian Ciubotaru, Nina Corcinschi, Emilian Galaicu-Păun, Oxana Gherman, Aliona Grati, Nicolae Leahu, Eugen Lungu, Maria Pilchin, Arcadie Suceveanu, Maria Șleahtițchi, Valentina Tăzlăuanu, Andrei Țurcanu, Lucia Țurcanu. Așa cum recunoaște însăși Margareta Curtescu în *Notă asupra ediției*, dicționarul nu este scris din intenția de a oferi „o interpretare exhaustivă”, ci presupune o încercare de a cuprinde, într-un portret de grup, tot ceea ce poate ilustra specificul criticii literare și al eseului din Basarabia din ultimele trei decenii. În acest scop, autoarea explorează „registrele hermeneutice, opticile estetice, perspectivele interpretative, instrumentarele analitice, grilele axiologice, retoricile exegetice, individualitatea estetică” (p. 6).

Realizate într-un stil eseistic colorat, un stil al imaginației critice, portretele denotă precizia lexicografică, dar, mai ales, calitatea comentariului și a studiului interpretativ. Separat, fiecare articol explorează demersul criticului și/ sau eseistului, pe care îl surprinde în datele lui esențiale. Privite în ansamblu, articolele proiectează un „portret de grup”, un puzzle din care se desprinde o viziune unitară și o perspectivă axiologică: Ana Bantoș – „relevă sigur, fără

stridențe, statutul literaturii române din Basarabia în contextul mării literaturi naționale, dar și în cel al literaturilor continentale” (p. 14); Alexandru Burlacu – „Nume notoriu în contextul exegezei academic-universitare, cercetător acribios, abil în decelarea fenomenelor literare panoramice și a interiorității textelor” (p. 21); Leo Butnaru – „Virtuoz al scrisului, conjugă măiestrit perspectiva artistică, eseistică și publicistică asupra lumii” (p. 27); Tamara Cărauş – „Concepute ingenios, cărțile sale rezultă din confruntarea cu problemele contemporaneității și din determinarea cu care, în demersuri de o înaltă ținută intelectuală, le desface și reface” (p. 33); Grigore Chiper – „Temperat și inteligent în comentarii, atent și subtil în analize, emancipat și spontan în deliberări”, „îmbină într-un mod fericit demersurile critic, științific și eseistic” (p. 38); Teo Chiriac – „Sedus de analitic și disociativ, eseistul investighează și interpretează fenomenele în generalitatea lor – prin prisma reflecției filosofice, dar și a ficțiunii în dimensiunile intelectului, culturalului și spiritualului” (p. 42); Mihai Cimpoi – „Spirit enciclopedic, savant, autor al unor reprezentări de mare anvergură” (p. 51); Mircea V. Ciobanu – „Delimitările teoretice spectaculoase, evaluările frontale și demonstrațiile tranșante, cromatismul stilistic al frazei – toate îl diferențiază pe MVC” (p. 63); Vitalie Ciobanu – „Consecvent și elegant în interpretări” (p. 70), „cultivă un demers emancipat, în care judecata riguroasă, echilibrată se conjugă cu divagația inteligentă și în care ideile sunt ambalate în expresii cadențate, elevate stilistic” (p. 71); Ion Ciocanu – „s-a remarcat prin apetența cu care a inventariat procesele literare din spațiul est-prutean și nu doar” (p. 77); Adrian Ciubotaru – „Calitățile sale de hermeneut și interpret, instruit și aplicat, refractar pe alocuri, se concretizează și în rigoarea demonstrației, precizia argumentului, coerența viziunii, anvergura și plasticitatea expresiei” (p. 84); Nina Corcinschi – „scrie cu egală pasiune despre cărți, indiferent de genul acestora” (p. 89); Emilian Galaicu-Păun – „deține și o artă insolită de organizare a demersului interpretativ”, „articulează structuri cu reverberații beletristice” (p. 94); Oxana Gherman – „Pasiunea pentru nuanțe, detalii, subtilități, pentru conținuturile hibride, dialogale” (p. 99); Aliona Grati – „Cercetătoare acribioasă și dedicată” (p. 103); Nicolae Leahu – „Reunind precizia teoretică, rigoarea hermeneutică și lejeritatea eseistică, registrele academic și ludic, N.L. se înscrie printre cei mai remarcabili teoreticieni, critici literari și esești ai generației afirmate după 1990” (p. 110); Eugen Lungu – „Nume cu autoritate în critica literară și eseistica de la est de Prut, mentor și promotor al generației poezilor optzeciști” (p. 114); Maria Pilchin – „Devotată studiului textului literar, îl interoghează și disociază, transpunându-i substanța ascunsă într-un limbaj moderat și expresiv” (p. 121); Arcadie Suceveanu – „spirit vivace, angajat în comentarea, disocierea și delimitarea valorică a fenomenelor literare” (p. 127); Maria Șlehtițchi – „Cercetătoare

avizată și critic de vocație, înzestrată cu un impresionant potențial analitic”; „Explicită și carismatică în comentarii, rămânând mereu în orizontul textului, își organizează actul de interpretare a lumilor textuale pe dimensiunile epistemologice și ale inteligenței personale” (p. 135); Valentina Tăzlăuanu – eseurile V.T. sunt „Obiective și docte în analize, teoretizate moderat și subtil, elegante și virtuozitate în stil” (p. 142); Andrei Țurcanu – „Opera sa critică este produsul unui spirit combativ și polemic, al unei conștiințe lucide, al unui curaj asumat” (p. 149); Lucia Țurcanu – „Revendicările teoretice, interferența cu operele unor scriitori din diverse perioade, supravegherea atentă a proceselor de creație, comuniunea cu realitatea textului artistic îi relevă un fel aparte de a recepta literarul – sobru, temperat, explicit” (p. 155).

După ce ordonează un material atât de variat și complex despre textele care au marcat evoluția genului în spațiul din dreapta Prutului, dicționarul mai are și funcția de a construi o perspectivă pozitivă asupra calității discursurilor critic și eseistic, livrând un corpus de autori și texte care afirmă valoarea literaturii române din Basarabia în post comunism. În fine, această lucrare reprezintă o carte de vizită a Sectorului de literatură română contemporană din cadrul Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM, punând la dispoziția unui public larg un instrument de lucru complet, o resursă valoroasă, cu informații detaliate și analize critice, care pot fi utilizate în cercetări viitoare.

Notă: Recenzie elaborată în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM.

Primit: 24.03.2025

Acceptat: 10.06.2025